

Téma č. 1: MOTIVÁCIA ŽIAKOV NA VYUČOVANÍ

Kľúčové pojmy: humanizácia výchovy a vzťahu učiteľ – žiak, pozorovanie, mikrovyučovacia analýza, incentívy verbálneho a neverbálneho charakteru, pozitívne a negatívne hodnotenie, stimulácia učebnej aktivity žiakov cez obsah učebnej činnosti

Postup práce:

- pozorovanie motivačného pôsobenia učiteľa na vyučovacej hodine (po časových úsekoch, napr. po 15. min., alebo podľa etáp vyučovacej hodiny, napr. preverovanie učiva, sprístupňovanie učiva, prehlbovanie a upevňovanie učiva...),
- priebežné zaznamenávanie frekvencie vymedzených incentív do pozorovacej schémy,
- zapisovanie nezvyčajných slovných vyjadrení učiteľa umožňujúce vyvodenie záveru o variabilite incentív, pozitívneho či negatívneho hodnotenia žiakov,
- stručný popis jednej situácie s motivačným postupom učiteľa, ktorý vás zaujal v pozitívnom alebo negatívnom zmysle,
- po ukončení pozorovania uskutočnenie kvantitatívno-kvalitatívnej analýzy získaných údajov a vyvodenie záveru o charaktere a zvláštnostiach motivačného pôsobenia učiteľa.

Metodika: Analytická pozorovacia schéma motivácie a aktivácie žiakov na vyučovaní (Zelina, M.).

Odporúčaná literatúra:

ZELINA, M. Pokus o vymedzenie konceptu stratégií tvorivej edukácie. In Jurčová, M., Zelina, M. 1994. *Kreativizácia a jej bariéry*. Bratislava: ÚEP SAV, s. 91-101.

ZELINOVÁ, M., ZELINA, M. 1997. *Tvorivý učiteľ*. Bratislava: MC, s. 70.

SCHNITZEROVÁ, E. 2002. *Učiteľská psychológia II. (Vybrané kapitoly)*. Košice: PF UPJŠ, s. 58-59.

ANALYTICKÁ POZOROVACIA SCHÉMA MOTIVÁCIE A AKTIVÁCIE ŽIAKOV NA VYUČOVANÍ

Meno a priezvisko praktikanta: ..... Ročník : ..... Predmet : ..... Počet žiakov v triede: ..... Vyučujúci: ..... Dátum: .....

Činnosť učiteľa verbál. aktivácia	Čas			Suma a %-ný podiel incentív
	1-15 min	16-30 min	31-45 min	
Pozitívne hodnotenie: pochvaly, povzbudenia, vyjadrenie dôvery. <i>Poznámky:</i>				
Negatívne hodnotenie: napomínanie, nespokojnosť, kritika. <i>Poznámky:</i>				
Ironizujúce hodnotenie: irónia, sarkazmus, výsmech, ponižovanie. <i>Poznámky:</i>				
Chýbajúce hodnotenie: učiteľ nereaguje na žiaka, na jeho dobrú, ani na zlú odpoveď. <i>Poznámky:</i>				
Kolatívne premenné: zaujímavé, problémové uvedenie učiva, humor, hádanky. <i>Poznámky:</i>				
Výzvy k sebahodnoteniu a hodnoteniu spolužiakov. <i>Poznámky:</i>				

Aktivácia žiakov cez neverbálnu komunikáciu učiteľa/ky:

- **mimika, gestá, intonácia:** a) nadmerné, rušivé, b) živé, dynamické, c) kľudné, účelné, d) nevýrazné
- **pohyb učiteľa po triede:** a) nadmerný, rušivý, b) primeraný, účelný, c) nedostatočný

Nezvyčajná situácia, resp. iné postrehy o motivácii (aké):

Postrehy a dojmy zo žiakov a triedy ako celku (napíšte aké):

VYHODNOTENIE A ZOVŠEOBECNENIE POZOROVANÍ

Vo vyhodnotení a zovšeobecnení pozorovaní sa vyjadrite k nasledujúcim otázkam:

- *Prevažovalo pozitívne či negatívne hodnotenie žiakov?*
- *Aký je pomer pozitívnych a negatívnych incentív podľa záznamu vo Vašej pozorovacej schéme?*
- *Čo naznačuje kvalitatívna analýza pozitívnych a negatívnych incentív (napr. ich variabilita, emočná podfarbenosť, verbálna stručnosť či obsažnosť...)?*
- *Vytvorte si vlastný súbor aspoň desiatich spôsobov povzbudenia, ocenenia, pozitívnych i negatívnych hodnotení žiakov.*
- *Bol na hodine vytvorený priestor pre sebahodnotenie žiakov a hodnotenie spolužiakov? Ako sa žiaci v takej situácii správali?*
- *Pokúste sa analyzovať situáciu, ktorá Vás zaujala v súvislosti s motiváciou žiakov:*
  - a) *z hľadiska príčin, situačného kontextu (prečo asi učiteľ konal tak, ako konal),*
  - b) *z hľadiska iných možných postupov riešenia.*
- *Nájdite, vymyslite, navrhnite aspoň jednu kolatívnu úlohu alebo otázku vo vzťahu k učivu, ktoré sa preberalo na monitorovanej vyučovacej hodine.*
- *Ako by ste popísali skúsenosť, akú ste mali pri interpretácii pozorovaných javov?*

Téma č. 2: VYUČOVACÍ ŠTÝL

Kľúčové pojmy: humanizácia výchovy, vzťah učiteľ – žiak a osobnosť žiaka, pozorovanie, mikrovyučovacia analýza, vyučovací štýl, direktívnosť, nedirektívnosť, akceptujúce a supresívne správanie učiteľa, otázky a úlohy stimulujúce kognitívny rozvoj žiaka, taxonómia kognitívnych funkcií

Postup práce:

- pozorovanie práce a správania učiteľa na vyučovacej hodine (po časových úsekoch, napr. po 15. min., alebo podľa etáp vyučovacej hodiny, napr. preverovanie učiva, výklad, upevňovanie...),
- priebežné zaznamenávanie frekvencie jednotlivých aktivít do pozorovacej schémy v rámci štyroch vymedzených kategórií:
  - A (akceptation – akceptácia, povzbudzovanie žiakov),
  - Q (questions – otázky kladené žiakom),
  - R (rejection – odmietanie, kritizovanie žiakov),
  - T (talking – hovorí, rozpráva učiteľ),
- po ukončení pozorovania vypočítanie indexu direktivity podľa vzorca:
$$id = (A+Q_{4,5,6}) / (T+R+Q_{1,2,3}),$$
- na základe kvantitatívno-kvalitatívnej analýzy získaných údajov vyvodenie záveru o charaktere a zvláštnostiach vyučovacieho štýlu učiteľa.

Metodika: Analytická pozorovacia schéma na diagnostiku vyučovacieho štýlu učiteľa (Zelina, M.).

Odporúčaná literatúra:

ZELINA, M. 1994. *Stratégie a metódy rozvoja osobnosti dieťaťa*. Bratislava: Iris, s. 41-42.
ZELINOVÁ, M., ZELINA, M. 1994. *Model tvorivého humanistického vyučovania*. Bratislava: ŠPÚ.
SCHNITZEROVÁ, E., ANTONIČOVÁ, I. Analýza vyučovacích štýlov na základnej škole. In *Zborník Biodromálne premeny učiteľa – učiteľ v premenách času*. Prešov: FF PU 20, s. 220-227.

ANALYTICKÁ POZOROVACIA SCHÉMA NA DIAGNOSTIKU VYUČOVACIEHO ŠTÝLU UČITEĽA

Meno a priezvisko praktikanta: ..... Ročník : ..... Predmet : ..... Počet žiakov v triede: ..... Vyučujúci: ..... Dátum: .....

Činnosť učiteľa	Čas v min.			Suma a %
	1-15	16-30	31-45	
A: 1. Pozitívne hodnotenie: súhlas, pochvala, odmena. 2. Výzva k sebahodnoteniu a hodnoteniu spolužiakov. 3. Pozitívna aktivácia: vyjadrenie dôvery, povzbudenie, nabádanie k činnosti. 4. Pomoc, rada, usmernenie. 5. Pozitívny záujem o žiaka, triedu, vyhovieť žiadosti. 6. Kolatívne premenné: zaujímavé – problémové uvedenie učiva, humor, hádanky.				

Poznámky:

Q: 1. Otázky, úlohy na vnímanie, senzomotoriku. 2. Otázky, úlohy na pamäť. 3. Otázky, úlohy na nižšie konvergentné myslenie. 4. Otázky, úlohy na vyššie konvergentné myslenie. 5. Otázky, úlohy na hodnotiace myslenie. 6. Otázky, úlohy na tvorivé myslenie.				
---	--	--	--	--

Poznámky:

R: 1. Negatívne hodnotenie: nesúhlas, strohá oprava, kritika, trest. 2. Ironizácia, sarkazmus, výsmech, poníženie. 3. Chýbajúce hodnotenie, učiteľ nereaguje na otázku, odpoveď žiaka. 4. Zdôrazňovanie autority učiteľa („Ja“).				
--	--	--	--	--

Poznámky:

T: 1. Príkazy, strohé výzvy k činnosti. 2. Inštrukcia k práci, organizačné pokyny. 3. Vysvetľovanie, výklad, monologizácia. 4. Moralizovanie, poučovanie. 5. Oznamy, konštatovanie, formálne, rečnícke otázky.				
---	--	--	--	--

Poznámky:

Postrehy a dojmy zo žiakov a triedy ako celku (aké):

VYHODNOTENIE A ZOVŠEOBECNENIE POZOROVANÍ

Vo vyhodnotení a zovšeobecnení pozorovaní sa vyjadrite k nasledujúcim otázkam:

- *Aké aktivity prevažujú a aké chýbajú v rámci kategórie A (akceptation) a R (rejection)?*
- *Čo učiteľ vyžadoval od žiakov, čo mu u žiakov prekážalo, čo netoleroval a čo, naopak, toleroval?*
- *Aké je rozloženie otázok, úloh v rámci kategórie Q (questions)?*
- *Čo možno na základe zistených údajov povedať o rozvíjaní kognitívnych funkcií žiakov na danej vyučovacej hodine?*
- *Vytvorte z tematického celku, z ktorého sa preberalo učivo na vyučovacej hodine, po dve úlohy (otázky) na všetkých šesť úrovni kognitívnych procesov.*
- *Ak hodnota indexu direktivity bola vyššia ako 1, ktorá kategória aktivít sa na tom viac podieľala: A alebo $Q_{4,5,6}$? Ako možno výsledok interpretovať?*
- *Ktoré pozorované premenné sa najťažšie identifikovali a prečo?*
- *Ako sa Vám pracovalo s metódou pozorovania? Aké sú jej prednosti, slabiny?*
- *Čo bolo na práci učiteľa a jeho prístupe k žiakom pre Vás inšpirujúce?*

Téma č. 3: NÁROČNÉ SITUÁCIE Z POHLĀDU ŽIAKA

Kľúčové pojmy: náročné situácie, vžívanie sa do prežívaní žiaka, empatia, pozorovanie správania, verbálna komunikácia, neverbálna komunikácia, interpretácia

Cieľ:

- Sledovanie výchovného a vzdelávacieho procesu z pohľadu žiaka.
- Zvyšovanie citlivosti v schopnosti empatie.
- Zvyšovanie citlivosti v schopnosti pozorovania.
- Otvorenie sa rôznym alternatívam subjektívnych prežívaní a interpretácií konkrétnych náročných situácií.
- Uvedomenie si rôznych možností – spôsobov ciest k dosiahnutiu jednotného cieľa.

Postup práce:

- Začnite voľne sledovať jedného žiaka, jeho verbálne a neverbálne správanie.
- Skúste dávať do súvisu telesné reakcie alebo verbálne vyjadrenia žiaka so správaním, aktivitami učiteľa.
- Zaznamenajte situácie, ktoré, na základe správania žiaka, predpokladáte, že sú pre žiaka náročné (dráždivé, nad jeho sily, doteraz s nimi nemal skúsenosť, s nedostatkom času, ohrozujú jeho sebedovetie, je v situácii hodnotenia, ohrozenia, nevyužitého potenciálu, konfliktné, s prekážkou).
- Zaznamenajte správanie žiaka, čo robí.
- Skúste sa vžiť do pozície žiaka.
- Skúste odhadnúť, čo asi môže žiak v tejto situácii prežívať.
- Popíšte aktivitu učiteľa, ktorá viedla k tejto reakcii žiaka.
- Popíšte, ako asi žiak interpretoval aktivitu zo strany učiteľa.
- Popíšte, čo asi bolo cieľom danej aktivity zo strany učiteľa.
- Popíšte, ako inak by sa dalo k tomu istému cieľu dôjsť inými ako použitými prostriedkami.

Základné otázky:

1. V ktorých situáciách v rámci prebiehajúcich aktivít na hodine sa asi môže žiak cítiť emočne nepríjemne (zaskočene, nahnevane, prekvapene, urazene, s pocitom viny, s pocitom nedostatčnosti, vyrušovaný, nudí sa, smutne)?
2. Podľa akých príznakov v správaní žiaka usudzujete, že prežíva náročnú situáciu?
3. Ktorá aktivita učiteľa vyvolala toto správanie u žiaka?
4. Ako by ste mohli interpretovať dané správanie učiteľa?
5. Ako inak by ste ešte mohli interpretovať dané správanie učiteľa?
6. Čo si myslíte, čo chcel učiteľ pôvodne svojou aktivitou dosiahnuť, aký cieľ?
7. Ako inak by mohol učiteľ dosiahnuť cieľ tak, aby bola celá situácia z pohľadu žiaka príjemnejšia?

Metodika: Analytická pozorovacia schéma.

ANALYTICKÁ SCHÉMA NA POZOROVANIE NÁROČNÝCH SITUÁCIÍ Z POHĽADU ŽIAKA

Meno a priezvisko praktikanta: ..... Ročník : ..... Predmet : ..... Počet žiakov v triede: ..... Vyučujúci: ..... Dátum: .....

1. Čo žiak robí, ako sa správa?

---

2. Čo predpokladáte, že žiak prežíva?

---

3. Čo učiteľ urobil, že vyvolal takúto reakciu u žiaka?

---

4. Ako podľa Vás interpretuje žiak správanie učiteľa?

---

5. Ako ste charakterizovali (odpozorovali) cieľ učiteľovej aktivity?

---

6. Ako inak by sa dalo dospieť k tomu istému cieľu?

VYHODNOTENIE A ZOVŠEOBECNENIE POZOROVANÍ

Vo vyhodnotení a zovšeobecnení pozorovaní sa vyjadrite k nasledujúcim otázkam:

- *Ako podobné alebo rozdielne je podľa Vás vnímanie a interpretácia tej istej situácie z pohľadu žiaka a z pozície učiteľa? Vyjadrite svoj názor.*
- *Ktoré prvky v správaní žiakov ste ľahko registrovali?*
- *Skúste porovnať Vašu citlivosť voči správaniu a prežívaniu žiakov na začiatku Vašej praxe a po jej ukončení.*
- *Aká myšlienka (poznatie, upozornenie, zážitok) z tejto časti praxe Vás oslovila a predpokladáte, že ju budete rozvíjať vo Vašej konkrétnej praxi učiteľa?*
- *Navrhňte iný spôsob zvyšovania citlivosti a otvorenosti Vás praktikantov voči správaniu a prežívaniu žiaka vo vyučovacom procese.*